

Szántó Lőrinc: A magyar helyesírás-tanítás alapvetése (A Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára XXVI.) Szeged, 1941. A Szegedi Új Nemzedék Lapvállalat Rt. nyomdája. N. 8-r., 116 l.

Módszertani munkát írni nem könnyű dolog, mert kettős készületség szükséges hozzá. Először is szakembernek, mégpedig a szakirodalmat kiválóan ismerő szakembernek kell lennünk abban a tárgykörben, amelynek tanítási módszerét fejtegetni akarjuk, másrészt az illető tárgykör tanításáról szóló módszertani irodalmat is lelkiismeretesen fel kell dolgozunk, arról a magától érthető követelményről nem is szólva, hogy a tanítás gyakorlatában szerzett bőséges tapasztalatoknak sem lehetünk híjával. Aki tehát a helyesírás-tanítás módszerének megírására vállalkozik, annak nyelvésznek és pedagógusnak kell lennie egy személyben.

Az itt ismertetett érdemes munka szerzője a tanítástanban jártasabbnak mutatkozik, mint a nyelvtudományi szakirodalomban, s ez határozza meg művének értékét is. Ha a nyelvészeti irodalmat, egyebek közt pl. a fonetikákat époly gondosan tanulmányozta volna, miért a pedagógusok munkáit, könyve jobb lehetett volna. Nem csúsztak volna bele olyan helytelen állítások, amilyen pl. az, hogy »a fokozott melléknév kettős *-bb* jele beszéd közben nem hangzik hosszúnak« (23. l.), holott nyilvánvaló, hogy ez a *-bb* csak mássalhangzó szomszédságában rövid ejtésű (pl. ebben: *rosszabbra*), de egyébként bizony hosszúnak hangzik. A *szab* végmássalhangzóját másképp ejtjük, mint ezét: *rosszabb*; a *rosszabbodik* vagy a *rosszabbul* kiejtésében pedig — két magánhangzó között — még jobban kitűnik a *-bb* hosszúsága. A 68. lapon ilyen tárgyi hibába ütközünk bele: »Más a *rekedtség* és más a *rekedtség*«, pedig *rekedtség* szó nincs is nyelvünkben, aminthogy pl. *higgadság* vagy *nyugodság* sincsen, csak *higgadtság* és *nyugodtság*. Tetézi a hibát a *rekedtség* mellett más helyen olvasható és szintén nem létező *bágyadság* is (43. l.).

Hivatalos helyesírásunkat is bírálhatja a szerző. Ehhez természetesen jogunk van mindnyájunknak, csak arra kell vigyázni, hogy okosakat mondjunk. De a bíráltság során ezt olvassuk: »A *község* és az *egyesség* ellentétes írásmódja nem megokolt« (22. l.). Ebből úgy látszik, hogy a szerző az *egyesség*-et *egyezség*-nek akarná írni, mert azt hiszi, hogy ez a főnév az *egyezik* ige származéka, épúgy, mint az *egyezmény*. Ámde téved, mert az *egyesség*-nek az *egyes* az alapszava; *egyesség* szavunk még abból a régi időből való, amikor az *egyes* melléknév azt is jelentette, hogy *egyet-értő*. A *község* és az *egyesség* ellentétes írásmódja tehát nagyon is meg van okolva. Ugyanezen a lapon egy másik bíráló megjegyzés így szól: »Aligha jegyezheti meg még a szakember is, hogy az ikerszavak egy részét... kötőjellel, másik részét... pedig egybe kell írni.« A 43. lapon aztán ki is jelenti a szerző: »Minden ikerszót kötőjellel iratunk (így!)«. Ehhez azonban az iskolában nincs jogunk, mert ellenkezik a hivatalos helyesírást kötelezővé tevő miniszteri rendelettel. Különben a szerző maga sem tartja meg saját szabályát, mint következő írásmódjai mutatják: *mendemonda* (81), *torzonborz* (94).

Folyóiratban, kivált pedagógiaiban lehetetlen elsorolni mindazt, amit nyelvtudományi szempontból helyesbíteni kellene a műben. Egy ilyen sarkalatos tévedésére, hogy t. i. a magyar helyesírásnak nem a kiejtés az alapja, már volt alkalmam máshol rámutatni (Magyar Nyelv XXXVII, 347). Csupán azt teszem még itt szóvá, hogy a könyvben, bár a helyes-

írásról szól, feltűnően sok a »helyesírási hibának látszó sajtóhiba. Nemcsak az a »néhány«, amelyet a szerző maga is megemlít művének végén, hanem ezenkívül még nagyon sok.

De ha nyelvészeti szempontból számos javítanivaló volna is a könyvben, annál nagyobb elismerést érdemel a szerző munkájának az a része, amelyet tárgyának pedagógiai feldolgozásával végzett. Ismerteti német metodikusoknak a helyesírástanítás módszerére vonatkozó vizsgálatait, főképp *Kern Artúr* újabb könyvét (*Der neue Weg im Rechtschreiben*). Összefoglaló ismertetést ad az idevágó magyar módszertani irodalomról, majd saját tanári tapasztalatait is felhasználva, részletezi a tanítás anyagát, néhány tanítási óra lefolyásának leírásával bemutatja az anyag feldolgozásának módját, s a polgári iskolának III—IV. osztályában tanévenként előírányzott 15—20 külön helyesírási órán feldolgozott alkalmas helyesírási szövegeket is közöl bőséges számban (85—106. l.). *Baranyai Erzsébetnek* a Néptanítók Lapjában megjelent ismertető cikke nyomán az angol helyesírástanítás módszerét is érinti, de csak röviden, mert az angol helyesírás egészen más természetű, mint a magyar. Elsősorban *Kern* művére támaszkodik, s a német hatás meg is látszik német szabású kifejezéseiben (*szemléletelégész, hangzásegész, egészségmódszer* stb.).

A könyvet, ha vannak is fogyatkozásai, kellő kritikával jól fel lehet használni az iskolai tanítás gyakorlatában, tehát megírása szükséges és hasznos munka volt.

Nagy J. Béla.

Pass László: Nemzetnevelésünk fő kérdései. Debrecen, 1941. S-r., 46 l.

Mostanában egyre több tanulmány foglalkozik a nemzetneveléssel. Ez egyrészt öröndetes jelenség, mert széles körben terjed a gondolat, hogy a kérdés megvitatása ma valóban időszerű. Másrészt azonban, mivel sokan szólnak hozzá, féltő, hogy kellő szakértelem híján elsőkélyesedik és a megoldást téves vágányra terelik. Ha nem szakember ír a nemzetnevelésről, akkor munkáját elsősorban abból a szempontból kell méltányolnunk, hogy ime ismét valaki, aki érzi: ezen a téren tennünk kell valamit. Ha ellenben hivatása szerint nevelő veszi tolla hegyére a kérdést, attól jogosan várhatjuk, hogy mélyítse az eszmét és mai állapotából valóban előbbre vigye.

Ezzel a fokozott igénnyel vettük kézbe *Pass László* dolgozatát, annál inkább, mivel bölcsészdoktori értekezésként jelent meg.

A szerző probléma-felvetése jó. A nemzetnevelés fő kérdései gyanánt szereplő fejezetcímek: I. *A nemzetnevelés fogalma* (5—19. l.), II. *Nemzetnevelésünk célja* (20—27. l.), III. *Nemzetnevelésünk tényezői és eszközei* (28—39. l.), IV. *Nemzetnevelésünk módszertani alapelvei* (39—44. l.) valóban alkalmasak arra, hogy rendszeresen tárgyalja és szinte kimerítse tárgyát. Elengedhetetlen, hogy először a nemzet fogalmát igyekszik tisztázni. Ebben a terjedelemben ez annál kevésbé sikerülhetett, mivel a legújabb irodalmát (többek között *Joó Tibor*, *Somogyi József*, *Horváth Barna*, *Szekfü Gyula* és mások nemrég megjelent idevágó könyveit) meg sem említi. Jogosak azok a követelmények, amelyeket az eredményes nemzetnevelés érdekében kíván, hogy t. i. legyen rendszeres, szervezett, egységes és tagozódjék. Érdeme, hogy észreveszi: a nevelői gondolkodás sok olyan területen is érvényesül már, ahol eddig nem volt, tehát terjed. Sok tényezőt említ, amelyet valóban a nemzetnevelés gondolatának kellene át-